

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:9

Onder redactie van Prof. Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr C. Bouma, 's-Gravenhage; Dr K. Fernhout, Baarn; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr A. Ringnald, Ermelo; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dordrecht; Dr J. Thijs, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Stukken voor de Redactie zende men aan den secretaris der Redactie:
Dr C. TAZELAAR, 2e Const. Huygensstr. 77, Amsterdam

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned-Indië f6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f0.15.

AFSCHEIDINGS-NUMMER

1e Blad

De spanning tusschen de Wetenschap der Theologie en het geloof der gemeente opgeheven.

(De opleiding tot den dienst des Woords na 1834.)

Zeer groot is de gunst Gods over ons, dat ons geschonken zijn de Theologische Hoogeschool en de Theologische faculteit van de Vrije Universiteit. Zij hebben dit gemeen, dat bij haar niet gevonden wordt spanning, verwijdering, strijd tusschen de door haar gedoopte Theologie en het geloof der gemeente. De historie spreekt ons van die spanningen. Toen in de Middeleeuwen de Scholastiek ontstond was in het uitpluizen van allerlei subtiële quaesties en ze door de wijze, waarop ze dogmatische vragen behandelde, het geloof aan de kerk-leer veelzins ondermijnd had, keerde zich het eenvoudige volk af van de Godgeleerdheid. Hetzelfde verschijnsel deed zich in de achttiende eeuw voor in de kerken der Reformatie. Omdat de Theologie almeer opgegaan was in een dor uiteenzetten van de waarheid Gods en aan het gevoel het zwijgen was opgelegd, gaapte er allengs een kloof tusschen de theologen en de vromen, die de uitdrukking van hun persoonlijk geloof vonden in de confessie der kerk. Vooral echter sinds de Theologische faculteit aan de openbare universiteiten niet meer behoefte te staan op confessioneel standpunt heeft de verwijdering een blijvend karakter gekregen. Welk een afstand bestaat er tusschen eene Theologie, die de Godheid en de opstanding van Christus durft te ontkennen en de belijdenis der kerk: Ik geloof in Jezus Christus, Gods eeniggeboren Zoon, onzen Heere, die... ten derden dage wederom is opgestaan uit de dooden!

Van het allergrootste belang is het, als de band tusschen de theologen en het ongeleerde vrome volk recht nauw en innig is. Zoo kan en zoo behoort het te zijn, omdat beider kennis gaat over hetzelfde Wezen en dezelfde heilgeheimen; omdat beiden behoeven eene nauwe relatie met den Christus en de verlichting van den Heiligen Geest; omdat het hoogste doel van beiden is, God te verheerlijken en de glorie van Zijne deugden te vertellen.

Voor deze harmonie tusschen de Heilige Godgeleerdheid en het persoonlijk geloof van Gods kinderen hebben de Vaders der Afscheiding van meet af een open oog gehad. Zij niet alleen. Bilderdijk en Da Costa, Dr Schotsman en C. baron van Zuylen van Nyevelt beseften dit ook zeer wel. Maar zij konden op de vorming van de predikanten aan de rijksuniversiteiten geen invloed oefenen. Zij konden slechts wenschen uiten en voorstellen doen. Van meet af was dit anders en beter in de kringen der Afscheiding.

De Vaders van de Afscheiding, die zelven een wetenschappelijke opleiding hadden ontvangen, begeerden, dat voor de uitgeleide kerken godvruchtige en wel toegeruste predikanten beschikbaar zouden komen. Dr Hendrik de Cock moge — gelijk mij bleek uit het standwerk van Dr Keizer, — omdat zoovele gemeenten herderloos waren, wel eens wat te inschikkelijk geweest zijn bij de toelating van oefenaars en van predikanten naar art. VIII der K. O. — toch gaf hij evenals Brummelkamp, van Velzen en de Haan aan een degelijke opleiding de voorkeur.

Vandaar dat de hand aan den ploeg gestlagen werd.

Op den 13den Maart 1839 droeg de provinciale synode van Groningen aan Dr de Cock op, om te Groningen en te Dwingelo onderwijs te geven in de leerstellige en wederleggende Godgeleerdheid, in de Bijbelsche en de kerkelijke geschiedenis en in de predikkunde. Na het overlijden van Dr de Cock werd door de particuliere synode van Groningen de beëdigde Dr T. F. de Haan, die in 1839 aangewezen was, om werkzaam te zijn in Friesland aan de vorming van Dienaren des Woords, benoemd in

zijn plaats, terwijl de synode van Drenthe eerst aan Dr F. A. Kok te Dwingelo en daarna aan Dr W. A. Kok in De Bergen, waar de gemeente van Ruinerwold-Koekange vergaderde, de opleiding van predikanten toevertrouwde. Bij het onderwijs in de literarische vakken werd de laatste bijgestaan door den heer Rozensweigh, een bekeerden Jood; enkele studenten namen bovendien nog les bij den rector van de Lalijsche School te Meppel. Toen Dr W. A. Kok in 1846 het beroep naar Hoogeveen aangenomen had, werd de School daarheen verplaatst. Ze werd in 1853 niet weinig versterkt, toen de zoo begaafde en teere Dr J. Bavinck als tweede predikant en tevens als tweede leeraar te Hoogeveen beroepen werd. Ook Gelderland had sinds 1842 een opleiding-school en wel te Arnhem. Ze stond onder leiding van Brummelkamp, eerst ter zijde gestaan door Van Raalte, later door I. Watermans, „leeraar aan de Israëlitische School” en door candidaat A. B. Veenhuizen, die onder Merle d'Aubigné zijn studien volbracht had. In 1850 kon Dr G. W. van Houte als tweede leeraar aangesteld worden, omdat Mevrouw Zeelt van Baambrugge twintigduizend gulden schonk ten behoeve van zijn traktement. Van 1849 tot 1852 studeerden jongemannen uit Zuid-Holland en Noord-Brabant te Schoonhoven, welke School geleid werd door Dr F. A. Kok, voor de klassieke talen geholpen door een candidaat in de letteren.

Aardige trekjes van deze Scholen vertelde o.a. prof. Bouwman. Van de School te Hoogeveen heet het: „Al werd in de meest gewichtige theologische vakken onderwijs gegeven, het onderwijs in de praktische theologie en in de dogmatiek was bijzonder van beteekenis. Het vraagboek van Francken „Kern der Christelijke waarheden” werd schier letterlijk van buiten geleerd en aan de hand van oude dogmatische schrijvers als Calvijn, à Marek, Brakel, Van der Kemp, Comrie en anderen besproken. W. A. Kok was een man, die op praktische wijze zijne leerlingen vormde tot goede predikers. Wanneer zij nog slechts een korten tijd waren onderwezen, moesten zij preeken, en zond hij hen uit om in de gemeenten op te treden. Het was alles eenvoudig in Hoogeveen. De studenten betaalden een gulden leergeld per week en twee gulden of een rijksdaalder voor kamerhuur met „kost en inwoning”. Van de School te Arnhem verhaalt Bouwman: „De colleges werden bij Brummelkamp aan huis gegeven. De socratische methode werd gevolgd. Van dicteeren of iets magistraals in de voordracht, was bij hem geen sprake. Men zat, bijv. bij de exegese aan één tafel; de leeraar aan het hoofd, de Statenbijbel voor zich, het Grieksch en N. Testament van Wettstein, later van Tischendorf, in de hand; alle uitleggers, waarover men beschikken kon, Calvijn voorop, Bengel en anderen bij de hand; en zoo, vragende, uitlokkende en samensprekende, werd de zin der woorden en hun beteekenis nagespeurd. Ook andere studievakken werden zoo behandeld. Scherpe scheiding was er tusschen de voorbereidende school, waarin de klassieke talen en verschillende schoolvakken werden beoefend en de theologische colleges, waartoe men aan het eind van drie jaren overging”; de regel was in het geheel een vijfjarige studie.

Natuurlijk heeft deze wijze van opleiding mannen als Brummelkamp en Bavinck. De Haan en Van Velzen niet geheel bevredigd. Zelfen hebben ze 't ontoereikende ervan beseft. Dan, wat ook aan het onderwijs en de vorming ontbroken moge hebben... het voornaamste was in orde. De samenstemming tusschen de Theologie, welke gedoopt werd, en de belijdenis der kerk was hersteld! De proponenten zagen bij hun komst in de gemeenten niet laiddunkend neer op de eenvoudige vromen, die de Drie Formulieren van Eenigheid hartelijk liefhadden, maar leefden veeleer met hen uit de

zelfde beginselen. Maar al was aan het hoofdvereischte voldaan, toch werd begeerig en biddend uitgezien naar een hooger staande opleiding. Deze werd door de ontfermingen Gods verkregen in 1854 door de opening van de Theologische School te Kampen.

Reeds in 1846 was door de Synode van Groningen een concept van een „Algemeene Theologische School” ontworpen en aan de andere provinciale synoden ter kennismaking en overweging aangeboden. Op de volgende gen. synode werd zelfs met algemeene stemmen besloten tot stichting van zulk een school te Franeker, waaraan drie leeraren (Gezelle Meerburg, De Haan en Van Velzen) op een jaarlijksch tractement van f1200 les zouden geven. Dan, het plan kon niet worden uitgevoerd. De Synode van 1851 vermocht ook niet de zoo noodige zaak verder te brengen. Nadat echter op de Synode van Zwolle in 1854 de hereniging tusschen de uiteengegane kerken van Gelderland en Overijssel eener, en de gemeenten in de andere provincies anderzijds tot stand gekomen was, kon terstond de zaak der „Algemeene Theologische School” in bespreking gebracht. Allen wenschten haar. Als plaats van vestiging werd uit een groot tal di drietal geformeerd: Zwolle, Kampen en Groningen. Toch dreigde nog het gevaar van mislukking, als niet als plaats van vestiging een stad werd aangewezen, die zoo goed als algemeene instemming vond. Een spannend oogenblik was aangebroken. Voor de stemming werd nog eens afzonderlijk voor deze gewichtige zaak het licht van Boven gevraagd en in kinderlijk geloof gezongen:

Dat Isrel op den Heer vertrouw'
Zijn hoop op Gods ontferming bouw',
En stil berust in Zijn beleid,
Van nu tot in all' eeuwigheid!

Daarna werd gestemd en Kampen als plaats van vestiging verkoren.

Op een voorloopig tractement van f1200 werden vier Docenten benoemd: T. F. de Haan (Grieksch, Hebreeuwsch, Chaldeeus, Syrisch, Arabisch, Logica, Metaphysica, Dogmatiek), S. van Velzen (Zedekundige, Natuurlijke en Wederleggende Godgeleerdheid, Kerkgeschiedenis en Predikkunde), A. Brummelkamp (Exegese O. en N. Testament, Formulieren, Liturgie en Kerkrecht) en J. Bavinck. Voor het geval, dat een der benoemden mocht bedanken, of een vacature mocht ontstaan, maakte de Synode dit drietal op: P. J. Oggel, H. G. Poelman en Helenius de Cock. De waardige Dr Bavinck, die zoo klein van zich zelven dacht, miste de vrijmoedigheid, om de benoeming aan te nemen. Daarna werd Dr Oggel benoemd en toen ook deze bezwaar maakte Dr H. de Cock te Kampen, aan wien het onderwijs in de Bijbelsche Geschiedenis en de Inleiding op de Heilige Schrift toevertrouwd werd.

Van verstrekkende beteekenis is de Theologische School geweest voor het kerkelijk leven. Vooral door het saambrengen van de vertegenwoordigers der verschillende stroomingen aan één School is aan de droeve verdeeldheid in den boezem der gemeenten een einde gekomen.

Tot rijken zegen is de Theologische School ook geworden voor de wetenschap der Heilige Godgeleerdheid. De Theologie en het geloof der gemeente hebben gewichtige punten met elkaar gemeen. Dan, er bestaat ook een groot onderscheid. Verstand men langen tijd onder den naam Theologie uitsluitend de Dogmatiek, allengs kwam men tot het inzicht, dat tot de wetenschap der Godgeleerdheid een geheele kring van vakken behoort. Deze vakken kan men niet bestudeeren, zonder dat men jaren heeft besteed aan voorbereidende studien, met name aan het Latijn, het Grieksch, het Hebreeuwsch, de Geschiedenis en de Wijsbegeerte.